

Culemborg november 2020

Rapportage 2018 - 2020

project Doorontwikkeling Kennisplatform Stadslandbouw Nederland

referentie DD2201827

1. Positionering Kennisplatform Stadslandbouw Nederland

De afgelopen 3 jaar heeft het kennisplatform zich ontwikkeld tot een belangrijk schakelpunt in de bredere beweging van voedselgemeenschappen. Ontstaan vanuit het Stedennetwerk Stadslandbouw in 2016 – 2017 heeft het platform zich verbreed van een samenwerkingsverband van overheden (gemeenten) naar een strategische alliantie met naast overheden, initiatieven van onderop, onderwijs, onderzoek en ondernemers. Bijzonder is dat vanuit het platform, mede dankzij de Nederlandse ambassade in Brussel, een vruchtbare samenwerking met Vlaamse collega's is ontstaan (door tussenkomst van de VVSG (de Vlaamse vereniging van steden en gemeenten). Het kennisplatform heeft in projectvorm onderdak gekregen bij de Vereniging GDO. De kerngroep van het platform is sterk gegroeid en bestaat op dit moment uit 15 mensen met banden met gemeenten, Steenbreek, CSA Nederland, de AVVN, de WUR, Hogeschool Aeres, Warmonderhof, ministerie van LNV, RVO (programmamateam Duurzaam Door).

Het doel was om in de periode 2018 – 2020 een kennisnetwerk op de kaart te zetten, niet primair in een institutionele zin maar als een aanjager en facilitator van lokale en regionale acties.

Uitwisseling van kennis en ervaring door de organisatie van living labs, van kennisbijeekkomsten op locatie heeft met succes plaatsgevonden. Er is een breder besef ontstaan van het belang van voedsel van dichtbij. Er is aansluiting gevonden op de beweging van korte ketens en er is een hoger bewustzijn aan het ontstaan van de bijdrage van stadslandbouw en andere vormen van voedselgemeenschappen aan het bevorderen van groene en gezonde steden. De samenwerking met Vlaanderen heeft hier een stimulerende werking in gehad.

In 2020 heeft dat geheel van activiteiten geleid tot een maatschappelijke agenda voor een programma Voedsel van dichtbij.

2. Wat hebben we gedaan

Organisatie

In de periode 2018 – 2020 is de organisatie verbreed en versterkt. De administratie is ondergebracht bij het administratiekantoor van de Vereniging GDO, dat het kennisplatform als een project in financiële zin beheert. De bestuurlijk moderator van GDO (Jean Eigeman) heeft vanuit die functie in 2018 en 2019 het voorzitterschap van het kennisplatform vervuld. Na zijn vertrek bij GDO eind 2019 heeft hij de functie van voorzitter voortgezet (zonder dat de administratieve positionering als project is veranderd). Conny Taheij heeft tussen 2018 en 2020 het kennisplatform bijgestaan als communicatieadviseur en door secretariële en organisatorische ondersteuning. Zij ontwikkelt en beheert de website en de sociale media die hiermee verbonden zijn (LinkedIn gegroeid naar bijna 1100 contacten, Facebook en een Twitteraccount). Periodiek wordt een nieuwsbrief uitgebracht die inmiddels een verspreiding kent ook van meer dan 1000 adressen.

De website is een belangrijke schakel met de buitenwacht en biedt naast een overzicht van activiteiten een mooi beeld van een rijk geheel van actieve groepen lokaal (stedelijk) en regionaal.

<https://stadslandbouwnederland.nl/actueel/>

Activiteiten

2018

In Januari 2018 heeft het platform samen met de gemeente Ede en Smaakstad Ede een living lab georganiseerd.

Living Lab Ede: concrete aanbevelingen voor stadslandbouw rond World Food Center!
Hoe integreer je alle waarden van stadslandbouw in de inrichting van het buitengebied van het nieuwe World Food Center in Ede? Samen met Smaakstad Ede, Eetbaar Ede, het World Food Center en de gemeente organiseerden we op 31 januari 2018 een living lab om hierover mee te denken. Er werd veel inspiratie bijeen gebracht en getrechterd naar concrete aanbevelingen. Met als doel om de droom van Eetbaar Ede waar te maken: een groot initiatief realiseren waarin de waarden van stadslandbouw vanaf het begin in het gebiedsontwerp zijn meegenomen en worden uitgevoerd. Dit zou enorm bijdragen aan het draagvlak voor de inpassing van stadslandbouw in de gehele Edese woon- en werkomgeving.

2019

Oosterwold Ontkiemt is de eerste activiteit die door Stadslandbouw Nederland in 2019 (juni) wordt ondersteund, over zelf-boeren in de nieuwe wijk Oosterwold in Almere. Bewoners die een kavel kopen, moeten deze voor de helft invullen met een vorm van stadslandbouw. Wij en de WUR zijn zeer benieuwd hoe (toekomstige) bewoners daaraan invulling (gaan) geven en of ze over voldoende informatie en kennis beschikken. De bezoekers waren meer dan bereid hun informatie te delen. Binnen drie uur vulden ruim 100 mensen enthousiast een vragenformulier in. Een geslaagde dag met meer dan 1000 bezoekers op het erf van Boerderij Vliervelden. Van hen is 5 tot 10 procent al actief op gebied van het verbouwen van voedsel, blijkt uit het onderzoek. Ruim de helft van de toekomstige bewoners doet iets met voedsel in de achtertuin of vensterbank. „Stadslandbouw of moestuinieren is niet iets van de elite. Het is deel van het leven aan het worden. Er is een groter potentieel en er is behoefte aan ruimte, tijd en kennis”, aldus onderzoeker Jan Eelco Jansma (WUR & AERES).

4 november heeft Stadslandbouw Nederland actief deelgenomen aan een brainstorm lunch van de Nederlandse ambassadeur in Brussel. Wetenschappers, Vlaamse en Nederlandse bestuurders, ondernemers en stadslandbouw initiatieven hebben zich een aantal uren intensief gebogen over aspecten van stadslandbouw, stedelijke ontwikkeling en samenwerking.

Op 19 November 2019 volgt in samenwerking met het stadslandbouw project Noord Oogst in Amsterdam Noord het Living lab: 'Verenigen en standpunten bepalen' Amsterdam kent vele stadslandbouwprojecten.

Hoe kan de verbinding tussen projecten en initiatieven verbeterd worden en is daar wel behoefte aan? Dat was een van de vragen van het Living Lab dat we in november hielden in het sfeervolle restaurant Proost & Stroop, gelegen op het terrein van NoordOogst aan de Meteorenweg in Amsterdam Noord. De behoefte werd duidelijk uit de opkomst: ruim veertig betrokkenen bij stedelijk voedselinitiatieven in Amsterdam en

Dat gold nog niet voor de dag in Vlaanderen.

De Voedsel-dag 'Breng je gemeente op smaak' van de VVSG en Stadslandbouw Nederland in Brussel werd bezocht door ruim 200 mensen, (waarvan zo'n 20 uit Nederland). Het was onze derde Vlaams-Nederlandse Urban Farming ontmoeting. Vlaamse en Nederlandse bestuurders en ambtenaren, onderzoekers en voedselinitiatieven deelden hun kennis, ervaring en inspiratie. Aan bod kwamen onder meer:

- Lokale Voedselstrategie – Hoe start je ermee?
- Korte Keten stimuleren: Zet jouw troeven in om de korte keten te ondersteunen
- Voedselverlies aanpakken – Voedselverlies lokaal aanpakken doe je zo!
- Grond voor boeren – Hoe kunnen boeren en lokale besturen samenwerken?
- Gezonde Voeding – Verbeter de gezondheid van de stad of gemeente haar inwoners
- Lokaal en duurzaam aankopen – hoe doe je dat?
- Werkbezoek aan Parckfarm, Atelier Groot Eiland, Ferme Abbatoir en Cultureghem.

Twee topchefs van Jong Keukengeweld presenteerden een zero waste korte keten lunch.

STADSLANDBOUW NEDERLAND
KENNIS EN INSPIRATIE DELEN OVER STEDELIJKE VOEDSEL

BRUSSEL: SAMEN WERKEN EN LEREN OVER GRENZEN

<p>VLAANDEREN => NEDERLAND</p> <ul style="list-style-type: none"> • INHOUDELIJKE KENNIS • SOCIAAL – ECOLOGISCHE ASPECTEN • TROTS OP HUN ETEN • INITIATIEVEN VAN ONDEROP (... REGELS....) 	<p>NEDERLAND => VLAANDEREN</p> <ul style="list-style-type: none"> * VERDIENMODELLEN * DISTRIBUTIEMODELLEN * GEBIEDSGERICHT WERKEN * LEERPLATFORM
---	--

Voedsel van dichtbij

Zoals aangegeven, was het voornemen om opnieuw een Dag van de Stadslandbouw te organiseren. Voorbereidingen hiervoor waren al in 2019 gestart. Eerste oriëntatie op locaties was gaande. Arnhem was in dat stadium als preferentie locatie geselecteerd. De corona-pandemie veranderde het speelveld ingrijpend. In de loop van de maand april is besloten om een online conferentie te organiseren op de oorspronkelijk gekozen datum van 24 juni 2020. Dat heeft vorm gekregen door een live stream vanuit Foodvia¹ in Arnhem. Het kennisplatform heeft voluit steun gekregen van de gemeente Arnhem, van het ministerie van LNV en RVO Duurzaam Door, ook vanwege de bijzondere omstandigheden (geen inkomsten van deelnemers, andersoortige kosten van techniek e.d.).

Voor de uitwerking van het programma is het kennisplatform bijgestaan door De schaal van Kampen (i.c. Sandra van Kampen en Youetta Visser). De sessie had als titel:

Voedsel van dichtbij: van stadslandbouw naar korte keten

Het programma besloeg 2 uur en werd via een livestream direct gevolgd door 160 mensen, de YouTube versie van het programma is nadien nog ruim 700 keer bekeken. In het programma waarin via de chat veel interactie was met de kijkers, kwamen uiteenlopende initiatieven en gemeenten aan bod, o.m. ook vanuit Vlaanderen. Op afstand was **Kester Scholten** van stadsboerderij Caetshage in Culemborg aanwezig. En vanuit Vlaanderen waren er inspirerende en leerzame bijdragen van **Lieta Goethijn van Gent en Garde, Kathy Belpaeme van Foodshift uit Oostende, Anne Detelder van Steunpunt Korte Keten uit Vlaanderen en Steven Desair, lokale voedselstrategieën VVSG. Sem Roefs van Mijn Stadstuin** uit Amsterdam deelde ook op afstand zijn ervaring over ondernemen in coronatijden.

Korte impressie van het geheel:

De coronacrisis heeft aan voedsel van dichtbij vooral een positieve impuls gegeven. De beweging van onderop leeft als nooit tevoren. Door acties als #SupportYourLocals zijn nieuwe doelgroepen aangeboord. Om deze groei te borgen, zouden de spontane initiatieven zich moeten weten te verbinden met bestaande korte keten bedrijven die al efficiënt werken en logistieke oplossingen bieden. Een korte keten steunpunt in Nederland zou daarin een rol kunnen spelen. Evenals gemeenten die de bereidheid hebben de juiste partners te verbinden en de krachten te bundelen.

¹ Foodvia, local meals for everyday is een biologisch restaurant in Arnhem dat met vooral lokaal geproduceerd werkt. Zij werken nauw samen met de gemeente Arnhem.

De korte keten bleek veerkrachtig en sociaal; met hogere omzetten, een stijgend aantal deelnemers aan zelfoogsttuinen en coöperaties, en initiatieven die verse producten of maaltijden leverden voor mensen die in armoede leven. „Het is nu het momentum om de aandacht te consolideren. Zoek samenwerking op, zodat je naast bijvoorbeeld een webwinkel ook een boodschappenservice kunt aanbieden. Dat maakt je minder afhankelijk van één doelgroep en door samenwerking bereik je een kritische massa”, aldus korte ketenonderzoeker Jan-Willem van der Schans (WUR Economic Research). Sandra Ronde van De Streekboer in Drachten: „Samenwerken is moeilijk, maar in de coronacrisis werd het noodzakelijk om aan de vraag te kunnen voldoen en zijn we gaan samenwerken in coöperatief verband. En het is in het systeem gekomen van mensen om op een andere manier boodschappen te doen.”

Steunpunt Korte Keten

Helder werd ook dat Nederland hierin veel te leren heeft van Vlaamse voedselraden, ondernemers en overheden. Vlaanderen kent het Steunpunt Korte Keten. Dit ondersteunt land- en tuinbouwers en nieuwe boeren bij hun korte ketenaanpak. En overlegt met lokale bestuurders over hun aandeel in het opschalen en bekendmaken van de korte keten bij hun inwoners. De VVSG (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten) zet in op een aanpak waarbij voedsel verbonden wordt met verschillende lokale beleidsdomeinen zoals gezondheid, economie, sociaal en planologie.

Uitwisseling

„Het is noodzakelijk dat politieke bestuurders zich meer verdiepen in wat voedsel van dichtbij voor gemeenten kan betekenen”, stelt Jean Eigeman, voorzitter van het kennisplatform Stadslandbouw Nederland. Daar zijn goede voorbeelden in Nederland en Vlaanderen en wereldwijd. „De coronacrisis biedt kansen. Zorg dat de uitwisseling op gang komt. Faciliteer stadslandbouw en de korte keten: met inkopen, zichtbaarheid, logistiek en grond, door mensen met een lastige positie op de arbeidsmarkt hierin een kans geven. Gemeenten kunnen dat.”

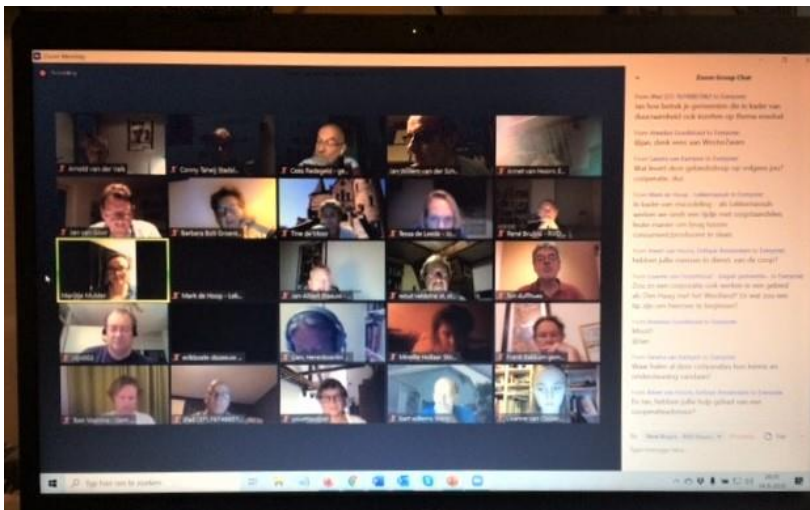

In de zomer is vervolgens in drie online deelsessies (de rol van de overheid, sociale context en nieuwe verdienmodellen/grond) verder gewerkt. Deze waren gericht op het zetten van stappen van stadslandbouw naar korte keten en wat daarvoor nodig is. En om oog te houden voor de andere waarden en mogelijkheden die stadslandbouw biedt voor de ontwikkeling van stad en ommelanden. In Vlaanderen wordt dat genoemd de transversale aanpak: door alle beleidsterreinen heen.

Deze aanpak is een groot succes gebleken. Er waren in elke sessie enthousiaste bijdragen van erkende deskundigen (praktijkdeskundigen, onderzoekers). Het aantal deelnemers lag – ondanks hete zomeravonden – rond de 50 uit Nederland en Vlaanderen.

De drie sessie op rij:

- 1) Stadslandbouw en de gemeente: een goed gesprek: Praatplaat – Een goed gesprek met de gemeente over Stadslandbouw , een handige tool van Stadslandbouw Den Haag om in gesprek te gaan met gemeenten (moderatie en organisatie Tom Voorma)
- 2) De sociale waarden van stadslandbouw op de eerste plaats: de presentaties van onder anderen dr. Esther van Veen (WUR) met het sociale waarden wiel en krijg inzicht in hoe de gemeente Arnhem een stadslandbouwproject beoordeelt op legitimiteit, betrokkenheid en rendement. (moderatie en organisatie Hilda Weges)
- 3) De her-uitvinding van de coöperatie: samen voedsel van dichtbij inkopen en samen toegang tot land met een bijdrage van Tine de Moor, hoogleraar Erasmus Universiteit. (moderatie en organisatie Jan Willem v.d. Schans).

In de bijlage een overzicht van de discussie. Uitgebreidere verslagen zijn in online versies te vinden op de website van [Stadslandbouw Nederland](https://www.stadslandbouw.nl).

Het geheel is actief gebruikt voor de slotmanifestatie met ondersteuning opnieuw van de Schaal van Kampen (Sandra van Kampen) en Y-factor (Youetta Visser).

Slotmanifestatie de Toekomst van stadslandbouw' op 28 oktober

Alle voorbereidingen waren gericht op een fysieke afsluiting van het online confereren opnieuw in Arnhem. Door de opleving van de pandemie is afgezien van een fysieke ontmoeting. Wel een livestream met een programma met live bijdragen vanuit Casa in Arnhem en een 3 tal ZOOM sessies online.

Het programma

14.00 uur Welkom door Jean Eigeman. Waar staan we nu?

Korte wrap up van de activiteiten tot nu toe.

14.15 -15.15 uur Aanvang drie onlinesessies via Zoom, gemodereerd door leden van de kerngroep:

- **Voedsel verbouwen voor een leefbare stad** Hoe passen we de sociale waarden van stadslandbouw – zoals activatie en participatie – in het beleid in van bijvoorbeeld woningbouwcorporaties? Maak kennis met onder meer CitySeeds en Woongoed uit Middelburg en projectontwikkeling. Moderatie: Jan Eelco Jansma

- **Land voor de nieuwe boeren** Het aantal stadsboeren groeit gestaag. Hoe komt de nieuwe generatie aan grond? Doe inspiratie op uit de Nederlandse en Vlaamse praktijk, met onder meer Wietse Bakker van CSA LandInzicht en Nele Lauwers van de Vlaamse Boerenbond. Marcel Vijn (WUR) en Maria van Boxtel (Land & Co) vertellen over hun splinternieuwe brochure vol innovatieve manieren voor 'Toegang tot land voor duurzame landbouwbedrijven'. Moderatie Conny Taheij

- **Wat is het waard?** Waar en hoe vind je investeringsgeld voor jouw project of onderneming? Onder meer Stichting DOEN en de MAEX Impuls vertellen je meer. Moderatie Rene Bruijns.

15.15 -16.00 uur We keren terug naar Arnhem via de livestream.

Toch een prachtige slotbijeenkomst 'de Toekomst van stadslandbouw' op 28 oktober, met bijna 200 deelnemers aan onze drie deelsessies en een livestream vanuit Arnhem. Sandra van Kampen deelde de kersverse resultaten van haar onderzoek naar voedselgemeenschappen in Nederland. We hadden verbinding met Steven Desair van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) om de samenwerking op het thema #voedselvandichtbij te bekrachtigen. Deelnemers uit het land deelden via foto's hun blik op de toekomst van de stadslandbouw. Voorzitter van het kennisplatform Jean

Eigeman presenteerde de ‘Maatschappelijke agenda voedsel van dichtbij 2021 – 2025’, die is gevuld met de input uit de livestream in juni, de deelsessies in september en ter plekke aangevuld met de rijke oogst uit de drie deelsessies. Youetta Visser nam ons opnieuw enthousiast mee door het programma. Helaas was de minister door ziekte afwezig.

Het programma kon rijk geïllustreerd worden met beelden uit de praktijk in Nederland en Vlaanderen.

Op de website is een prachtige weergave te vinden van [de livestream](#) en [de oogst](#) van de deelsessies, met de actuele maatschappelijke agenda Voedsel van dichtbij.

3. Slotsom

Het Kennisplatform Stadslandbouw Nederland heeft een mooie ontwikkeling doorgemaakt, is allengs rijker en breder geworden. Rijker in kennisvorming en kennisuitwisseling en breder door een ruimer netwerk. Voor 2021 en verder is een stevige agenda opgemaakt en zijn kansen gecreëerd voor samenwerking met andere actoren in de voedselbeweging. De steun vanuit het RVO programma Duurzaam Door en het samenspel met de Tafel Voedsel van Duurzaam Door hebben veel opgeleverd. De veilige basis binnen GDO is een goede omgeving gebleken om geheel eigen bijdragen aan duurzame en sociale innovatie te leveren. Bijdragen waarin de creativiteit en de veerkracht van maatschappelijke initiators cruciaal zijn geweest.

4. Verantwoording budget²

	Basis	Opbouw Living labs	Twinning	Onderwijs & Onderzoek	totaal
2018	Website Communicatie Organisatie € 3766	2 Living labs Ede & Leiden € 10.207	Bilaterale Leiden € 8083	Werkwijze netwerk € 4.554	€ 26.610
2019	Website Communicatie Organisatie € 4009		Netwerkbijeenkomst Noord Oogst € 5783	Oosterwolde enquête e.d. € 4.185	€ 13.977
2020	Website Communicatie Organisatie € 4009		VVSG Voedsel dag Brussel (3 ^e bilaterale) € 6447	Organisatie Livestreams, deelsessies etc. € 8.984	€ 19.440
Uitgaven totaal	€ 11.784	€ 10.207	€ 20.313	€ 17.723	€ 60.027

Kerngroep³ Stadslandbouw Nederland
Jean Eigeman, voorzitter

22 december 2020

² Voor een meer gedetailleerde verantwoording, zie bijlage

³ Samenstelling Kerngroep, zie bijlage